

Verslag ESB-sessie Nederlandse Economendag

MATTHIJS WILLEMSE

Redacteur van ESB

De werkloosheid is met acht procent nog steeds fors hoger dan voor de crisis en de Nederlandse arbeidsmarkt lijkt zich maar langzaam te herstellen. Keert de werkloosheid weer terug naar het niveau van voor de crisis, of is de structurele werkloosheid door stagnatie en robotisering en andere trends veel hoger dan gedacht? En wat moet de overheid meer doen om mensen aan het werk te krijgen? Tijdens de ESB-sessie op de Nederlandse Economendag gingen Bas ter Weel, onderdirecteur van het Centraal Planbureau, en Eric Bartelsman, hoogleraar aan de Vrije Universiteit Amsterdam, met elkaar en het publiek, bestaande uit wetenschappers en beleidsmakers, in discussie over de arbeidsmarkt na de crisis.

Het eerste deel van de discussie richt zicht op het herstel van de arbeidsmarkt na de crisis. Is dit herstel ongewoon langzaam? Bas ter Weel vergelijkt de huidige werkloosheid met die in de jaren tachtig en stelt dat "de werkloosheid in historisch perspectief niet uitzonderlijk hoog is". Daarbij valt wel op dat de langdurige werkloosheid stijgt, terwijl het arbeidsaanbod hoog blijft, vermoedelijk door onzekerheid over pensioenen en woningschulden. Eric Bartelsman stelt dat het wegnemen van die onzekerheid cruciaal is voor het herstel van de investeringen en de arbeidsvraag. "Wat we nodig hebben is een beleidsmaker die de durf heeft om een plan neer te zetten waar mensen zich achter kunnen scharen. (...) Door een richtinggevende stip op de horizon zullen de investeringen aantrekken en zal de arbeidsvraag herstellen."

Aanwezige voorstanders van een actievere overheid stellen dat de overheid loonsverhoging moet afdwingen opdat de bestedingen en dus de arbeidsvraag toenemen. Dit voorstel stuit echter op flinke weerstand bij het publiek. "Loonsverhoging maakt arbeid ook duurder, waardoor geen nieuwe banen worden gecreëerd." "Er is geen reden om te veronderstellen dat de productiviteit en de lonen zich in Nederland hand in hand ontwikkelen", stelt Ter Weel. Vermindering van de bruto-netto wig kan op meer animo rekenen: "Is de wig momenteel niet te hoog om de werkgelegenheid te laten herstellen?"

De structurele werkloosheid bedroeg voor de crisis vier procent. Door de opgelopen werkloosheid zijn twijfels ontstaan over het nieuwe natuurlijke niveau van de werkloosheid. Is het zo dat de feitelijke werkloosheid tijdens de crisis blijvend hogere werkloosheid veroorzaakt? Ter Weel verwacht dit niet. "De huidige oplopende werkloosheid hoeft geen struc-

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

tureel fenomeen te zijn. Zeker jongeren vinden waarschijnlijk weer snel werk bij het opveren van de economie. Voor Nederland is er vooralsnog geen reden om aan te nemen dat er sprake is van hysteresis." Daarbij wijst het publiek op de rol van de vergrijzing. "Ik kan me voorstellen dat we op termijn juist met een verlaging van de structurele werkloosheid te maken hebben." Deze positieve verwachting over de structurele werkloosheid vormt een opvallend contrast met het scenario van seculaire stagnatie dat Larry Summers later die dag zal verkondigen.

Bartelsman maakt zich zorgen over het banenscheppende vermogen van ondernemers. Gedurende de recessie zijn minder nieuwe bedrijven opgericht, daaronder bevinden zich bovendien minder snelle groeiers. "Dit maakt het wel lastiger om in de toekomst banengroei te creëren." Het aantal zelfstandigen is wel sterk toegenomen gedurende de crisis, al zijn deze vaak wel minder uren gaan maken. Wat betekent dit voor de omvang van de investeringen in menselijk kapitaal? "We weten eigenlijk niets over de investeringen die zelfstandigen doen in de periodes dat ze geen opdrachten hebben, wie weet investeren ze wel enorm in hun netwerk, wat zich in een latere periode uitbetaalt in nieuwe opdrachten."

De invloed van technologische vooruitgang blijft een bron van onzekerheid voor de ontwikkeling van de structurele werkloosheid. Zal robotisering de werkgelegenheid blijvend verlagen doordat de vaardigheden van robots zich sneller ontwikkelen dan die van mensen? "Robots zullen beter worden in het uitvoeren van routinematig werk, maar er zal nog heel wat moeten gebeuren voordat robots mensen kunnen vervangen." Eric Bartelsman stelt dat technologische vooruitgang ook juist nieuwe kansen biedt. "Technologische vooruitgang hoeft geen substituuat te zijn voor arbeid, wat veel mensen denken, het is vooral complementair."

Bas ter Weel wijst erop dat technologische vooruitgang winnaars en verliezers kent. "In de afgelopen jaren zijn investeringen in de ICT samengegaan met een toegenomen vraag naar hoopopgeleiden, terwijl de vraag naar middelbaaropgeleiden juist terugliep." Met name ouderen zijn werkzaam in de beroepen die geraakt worden. "Jongeren zijn steeds beter toegerust voor een veranderende arbeidsmarkt." Vooruitkijkend verwacht Eric Bartelsman "dat in de toekomst ook hogeropgeleiden geraakt worden door de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van ICT". Een voorstel voor een scholingsbudget voor elke werkende gefinancierd via een verplichte looninhouding kan echter niet direct op enthousiasme rekenen. "Waarom investeren mensen niet zelf in hun inzetbaarheid? Waarom moet de overheid dit doen?"

Wat kan de beleidsmaker dan wel doen om de werkloosheid te doen dalen? Ter Weel vindt dat de economie de tijd moet krijgen om te herstellen. "De economie heeft griep en moet die uitzieken. Er zijn vooralsnog geen indicaties dat de werkloosheid uit de hand loopt." Het publiek is kritischer over het herstelvermogen van de economie en de werkgelegenheid. "Is de crisis niet meer dan een griepje?" Over het algemeen verwachten de aanwezigen geen blijvend werklozere toekomst, maar een ruime meerderheid is wel voorstander van extra investeringen om zo de arbeidsvraag aan te jagen.